

Приложение к основной образовательной программе
основного общего образования

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Бурятская литература

учебный предмет

5

класс

Норбоева О.Т.

учитель

высшая, 29

категория, стаж

2015 - 2016 учебный год

1.Тайлбари бэшэг

Тус хүдэлмэри Россиин Федерациин Нуралсалай стандартда үндэһэлжэ, С.Д Будаев, Ц.С.Жанчипова, Д.Х.Митупова гэгшэдэй зохёон «Буряад литература» хрестомати, методическа дурадхалнууд, ажалай дэбтэр баримталан, 5-дахи класста ажалай программа зохёогдобо. Литература үзэлгэдэ 70 час үгтэнэ.

Уран найханай литература гү, али уран зохоол хүнэй, хүн түрэлтэнэй ажаидаралда тусхай нуури эзэлдэг, тэдэнэй хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ удха шанартай. Уран найханай литертура шудалан үзэлгэ хадаа түрэл арадайнгаа ба бэшэшье арадуудай соел болбосорол, еһо заншал ойлгожо абалгын тусгаар арга болоно ха юм.

Буряад литературы дээжэ болоһон, үхибүүдэй наһанда таарамжатай һонин зохёолнууд программада оруулагдажа, буряад хэлэндээ, уран зохёолдо дурлал татаха, найн уншагшые, найхан сэдхэлтэй хүниие хүмүүжүүлхэ гол шухала зорилго табигдана. Программын онсо илгаань гэхэдэ, ганса арадай болон уран зохёолшодой зохёолнуудые үзэхэ бэшэ, харин нурагшадые өөһэдыень зохёохы ажалда ехээр хабаадуулан, тэдэнэрэй бэлиг шадабари хүгжөөхэ зохёохы хэшээлнүүд, нурагшадай мэдэсэ шалгаха тестнүүд, һонирхолтой наадан- хэшээлнүүд зохёол бүхэндэ шахуу үгтэнэ.

Уран уншагшые хүмүүжүүлхын тула иимэнүүд зорилгонуудые бэлүүлхэ ёһотой болоно: зохёолдо авторай ба уншагшын хараса байдаг гэжэ ойлгохо, нурагша бүхэн автор, уншагша, шүүмжэлэгшэ, теоретик болон хүдэлжэ нураха. Урдандаа нурагшадта гансал мэдэсэ үгэхэ зорилготой нургуулида литературы хэшээлдэ нурагша зохёол уншаад, иимэнүүд шадабаритай болохо эрилтэнүүдтэй байгаа:

- сюжет ойлгохын тула үгтэнэн ушаралнуудые һубарьюулан, удхыень гаргажа шадаха;
- Уран аргуудые мэдэхэ, зохёол соо оложо шадаха г.м.

Харин М.М. Бахтинай теориин ёһоор:

- авторай хараса ойлгохо шадабаритай;
- өөрын бодол һанамжатай;
- уран зохёолой юртэмсэ байгуулжа шадаха шадабаритай уран уншагшые хүмүүжүүлхэ зорилго табигдаа.

Уншагша зохёол уншахадаа, өөрын һанамжатай, харасатай байдаг, тиимэһээ уншаншын ажал шүүмжэлэгшын ажалтай холбоотой болоно. Хэрбээ уншагшын зохёол тухай тодорхой өөрын һанамжатай болбол, тэрэнь авторай харасатай тааралдабал, уншагша авторай позици хаража шадаа болоно.

Уншагшын ажал гурбан янза байдаг:

1. Сэдхэлээ хүдэлгэн шагналга
2. Түүн уншалга хэрэглэжэ, зохёолой удха дээрэ хүдэлнэд, тиихэдээ нурагшад ганса уншагша бэшэ, харин «критик-шүүмжэлэгшэ» болон хүдэлнэ.

Түүн уншалга хоёр янза байдаг:

а) идеальна уншалга-текст найн ойлгон, зохёолой ажабайдалай зураг бии болгон уншалга.Энэ хүдэлмэри хэхэдээ, нурагша «уншагша-шүүмжэлэгшэ» болон хүдэлнэ.

б) акцентнэ уншалга-багшын табиһан зорилгодо харюу түүн уншалга. Энэ уншалгада нурагша «уншагша-шүүмжэлэгшэ» болон хүдэлхэ болоно.

3. Уран уншалга-нурагшад багшада, класстаа болон өөртөө шалгалта барина. Энэ хэшээлые конкурс шэнгээр үнгэргэбэл таарамжатай байха. Энэ хүдэлмэри хэхэдээ, нурагша ехэнхидээ «уншагша» болон хүдэлнэ.

Автор – зохёон байгуулагша

Автор- зохёон байгуулагшын ажал хүдэлмэри хоёр янза байдаг: художественно-уран зохёолой (автор-художник) ба публицистическа (автор-публицист).

«Автор-художник» болон хүдэлжэ нурахадаа, нурагша өөрынгөө һанал бодол, хараса харуулан уран зохёол байгуулан бэшэнэ. Тиихэдээл нурагша зохёолой ажабайдалай зураг хаанаб даа байһан байдал бэшэ, харин манайл байдал гээшэ гэжэ ойлгоно, өөрынгөө байдалтай сасууан, оршон тойрон байдалай үзэгдэлнүүдые шэнжэлэн хаража нурана.М.М. Бахтинай принципээр нурагша бүхэн «Автор» болон хүдэлжэ нураха ёһотой.

«Автор-публицист» өөрынгөө һанал бодол, хараса.бодомжолгоор харуулан зохёол бэшэнэ. Энэ хүдэлмэри хэхэдээ, үхибүүд эртэ ажабайдалтай танилсан бодомжолжо, тэрээндэ өөрын сэгнэлтэ үгэжэ нурана.

Автор болон хүдэлхэдөө, үхибүүд хайн тээшээ хүгжэн ургана, хүниие болон өөрыгөө хайн ойлгодог болоно.

Теоретик болон хүдэлхэдөө, хурагшад уран зохёол бэшэхэ ёһо гуримтай, тэрэнэй байгуулгатай, уран аргуудтайнь танилсана. Литературна теориин мэдэсэтэй болоходоо, хурагшад хайн «уншагша-шүүмжэлэгшэ», бэрхэ «автор» болон хүдэлхэ шадабаритай болоно. Теоретическэ мэдэсэ тон хэрэгтэй сагтань үгэбэл, ехээр хэрэглэдэг байна.

Иигэжэ шэнэ аргаар түрэлхи литература хурагшадта дура татама һонирхолтойгоор заажа, буряад хэлэнэйнгээ баялигтай гүнзэгыгөөр танилсуулжа, хайнаар хэлүүлдэг, уншуулдаг, бэшүүлдэг болгохоһоо гадна, түрэл арадайнгаа ажабайдал, түүхэ, заншал, зан абари үзэжэ байһан зохёолнууд дээрэ үндэһэлэн, хайнаар ойлгуулжа, ухаан сэдхэлдэнь шэнгээжэ, ёһото буряад эрхэтэниие хүмүүжүүлхэ шухала.

2. Хуралсалай сэдэбүүдэй түсэб

№	Темэнүүд	Үгтэһэн саг	теори	практика	шалгалта
1	Оршол. Литература-уран үгын искусство	1			
2	Уран зохёолой нюусанууд	2	2		
3	Фольклорой бага жанрнууд	8	6	2	
4	Буддын шажанай зохёолнууд	3	1	1	1
4	Арадай онтохонууд	7	5	2	1
5	Эпическа жанрнууд	3	2	1	
6	Рассказууд	13	8	4	1
7	Туужа	14	10	3	1
8	Лирическа зохёолнууд	9	5	4	
9	Басни	2	1	1	
10	Зүжэглэмэл зохёолнууд	8	4	3	1
	Хамта	70	44	21	5

3. Хуралсалай сэдэбүүдэй гаршаг

1. Оршол. Литература- уран үгын искусство
2. Уран зохёолой нюусанууд
3. Фольклор тухай ойлгосо, бага жанрнууд. Тоолуурнууд, буряад нааданууд
4. Сэсэ буляалдаан, буряад нааданууд
5. Жороо үгэнүүд
6. Таабаринууд
7. Онһон ба хошоо үгэнүүд
8. Буддын шажанай зохёолнууд
9. Арадай онтохонууд. «Зургаан нүхэд»
10. «Һүүл хүбүүн»
11. «Сэсэн хулгана»
12. Буряад арадай онтохошод. Ондоо арадай онтохонууд
13. Литературна онтохонууд. В. Халхуев «Жаабдай»
14. Класһаа гадуур уншаха литературна онтохонууд
15. Рассказ. Л. Толстой «Хайратай морин»
16. А. Лыгденов «Унаган»
17. Ц. Номтоев «Хилээмэн»
18. Д. Сульгимов «Өөрыгөө хэһээбэ»
19. Д. Дылгыров «Эсэгын орден»
20. Б. Ябжанов «Нулимса»
21. М. Шолохов «Мэнгэ»
22. Минии түрүүшын рассказ
23. Ц.-Б. Бадмаев «Будамшуугай орон нютагаар Серёжын аяншалһан тухай»

24. Классчаа гадуур үгтэһэн туужанууд
25. Ирагуу шүлэгэй жанр тухай ойлгосо
26. Д. Дамбаев «Байгалай долгид», «Үдэшын зураг»
27. Ш. Байминов «Онгосомни», «Аадар»
28. Классчаа гадуур үгтэһэн шүлэгүүд
29. Шүлэглэмэл зохёолой нюусанууд
30. Басни.С. Норжимаев «Аймхай Охотноон», «Шаазгайн элидхэл», «Хүмүүжүүлэгшэ Хирээ»
31. Зүжэглэмэл зохёолнуудай шэнжэ
32. Б. Эрдынеев «Бишихан хатан»
33. Классчаа гадуур уншаха зүжэгүүд
34. Сценари тухай
35. Конференци

4.Һурагшад мэдэсэ, шадабариды табигдаха гол эрилтэнүүд

Һурагшад 5-дахи класс дүүргэхэдэ иимэнүүд шадабаритай болон дадалтай болохоһоо гадна, һураха арга боломжотой болоно.

Предметные компетенции:

- уран зохеолшын зохеол соогоо бэшэһэн уран зураглалы хөөрөжэ;
- уран зохеолшын зураглаһан зурагы ухаан бодолдоо, сэдхэлдээ бии болгожо;
- үзэжэ байһан зохеолой гол шухала үйлэнүүды (эпизодууды), үйлэдэгшэ нюурай хэлэһэн үгэ, хэрэг г.м. бусад олон юрын үйлэнүүдхэ илгажа;
- зохеол соохи үйлэнүүдэй болоһон шалтагаание, сагы, тэрэнэй хойшолонгы элирүүлжэ;
- үзэжэ байһан зохеолой геройнууд тухай, тэдэндэ авторы ямараар хандажа байһы хараадаа абан, һурагша бэшэмэл өөрын бодомжолго зохеожо;
- Уран зохёолой сэдэб ойлгожо, уншаһан текстынгээ гол удха хөөрөжэ;
- Текст соохи уран аргууды оложо;
- Уншаһан зохёолойноо жанр элирүүлжэ шадаха.

Метапредметные компетенции:

- шухала хэрэгтэй мэдээсэлнүүды бэдэржэ, компьютер болон интернетэй хүсөөр мэдээнүүды оложо, хэрэглэжэ шадаха;
- шүүмжэлэл, шэнжэлэл хэжэ, дутаг дунданууды элирүүлжэ; хэһэн ажалдаа арга боломжонууды тааруулжа, шалгалта, сэгнэлтэ үгэжэ шадаха; юумы сасуулжа, тааруулжа, шалтаг хойшолоной холбоо байгуулжа, бодолоо удаа дараалуулан һубаруулжа шадаха;
- монологическа хэлэлгэ һайнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө һанамжа ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэнэй ойлгуулжа, баримталжа, хамгаалжа шадаха.

Личностные компетенции:

- буряад хэлээ буряад арадай үндэһэн-болбосоролой нангин баялиг гэжэ ойлгохо;
- түрэл хэлэндээ дуратайгаар, хүндэтэйгөөр хүмүүжэхэ;
- хэлэнэй баялигы өөрынгөө хэлэлгэдэ хэрэглэжэ, бодожо байһан бодолоо тэрэнэй хүсөөр хэлэжэ шадаха.

Коммуникативные УУД:

- бэе бэеэ шагнажа, дуулажа шадаха; хэлэнэй аргууды хэлэлгэдэ хэрэглэжэ, өөрынгөө хараа бодол хэлэжэ шадаха;
- бэшэг дээрэ, аман хэлэлгээрэ хэрэгтэй мэдээсэл дамжуулжа шадаха;
- асуулта хэжэ, хүнэй һанал бодол ба өөрынгөө һанамжа хэлэжэ шадаха;
- хэжэ байһан юмэнэйнгээ зорилгонууды, хамта дүүргэхэ ажалынгаа түсэбүүды, яаж тэрэнэй дүүргэхы элирхэйлжэ шадаха;
- олоһон мэдэсээрэ нүгөөдэтэе хубаалдажа, үрэ дүнтэй бодол абаха;

- бэе бээе хүндэлжэ, нүгөөдэдөө анхаралтайгаар хандаха.

Регулятивные УУД:

- олоһон мэдэсэһээн уламжалан, үшөө мэдэхэгүй юумэн тушаагаа зорилго табиха;
- түсэблэлгэ, удаа дараалуулан хоорондын зорилгонуудые табижа, ямар дүндэ ерэхээе уридшалан мэдэхэ;
- сэгнэлтэ хэхэдээ, юу ойлгоһоноо, үшөө юу ойлгожо абахабиб, хэр зэргэ шанартайгаар ойлгообиб гэжэ, хэһэн ажалаа сэгнэжэ шадаха;
- эрмэлзэл зоригоо суглуулжа, бэрхэшээлнүүдые дабажа шадаха.

Нурагшадай ажаябуулга сэгнэхэ критериальна системэ

№	Критеринүүд
1.	Уран зохёолой жанр элирүүлхэ шадабари
2.	Уран зохёол соохи уран аргуудые олохо шадабари
3.	Текстын удха ойлгожо, өөрын үгөөр дамжуулха шадабари
4.	Текстын шэнжэлэл ба шүүмжэлэл хэхэ шадабари
5.	Текстын гол бодол элирүүлхэ шадабари
6.	ИКТ хэрэглэжэ шадаха шадабари
7.	Олондо мэдээсэл тараадаг эмхинүүдэй, интернетэй арга хэрэглэхэ шадабари
8.	Хүнүүдтэй харилсаха шадабари

Нурагшын өөрынгөө ажаябуулга сэгнэхэ арга

Темэ үзэхэнэй удаа өөрынгөө ажаябуулга сэгнэлгэ.

Даабари: хэһэн ажаябуулгынгаа шүүмжэлэл хэхэ, «хээб», «бэшээб», «заһааб», «мэдэнэб» г.м. таби.

1. Гэрэй даабари дүүргэлгэ
2. Багшаһаа хэрэгтэй зүбшэл абалга
3. Мэдэсээе үргэдхэлгэ, сэгнэлтээе заһалга
4. Дэбтэртээ саг үргэлжэ бэшэлгэ
5. Нэмэлтэ литературатай хүдэлэлгэ
6. Конспект хэхэ шадабари
7. Үгтэһэн темээр хэрэгтэй материал оложо шадахаб
8. Элидхэл хэхэ шадахаб
9. Мэдэхэгүй үгээе багшаһаа һурахаб
10. Мүнөөдэрэй хэшээлдэ олоһон мэдэсээе хөөрөжэ шадахаб

5.Нуралсалай методическа хэрэгсэлнүүд

- 1.Буряад литература 5класс. Бэлиг, 2011
2. Методическа дурадхалнууд 5 класс. С.Д.Будаев, Ц.С.Жанчипова, Д.Х.Митупова
3. Ажалай дэбтэр. 5класс. С.Д.Будаев, Ц.С.Жанчипова, Д.Х.Митупова
4. Буряад нургуулийн программа. Буряад литература 5-11 классууд, 2009
5. Б.Б.Батоев. Уран зохёолнуудыг 5-11 классуудта зааха тухай. 2008
6. О.Б.Бадмаева. Мүнөө үеын хэшээл, 2010

6.Литература

1. Буряадууд тухай алтан ном. В.Алагуева
2. Буряад аман зохёол.
3. Онъһон үгэ оностой.
4. Буряад арадай онтохонууд.
5. Санагын сэгнэшэгүй баялигһаа. С. Ринчинов
6. Ажалай дэбтэр
7. Баснинууд.
8. М.Самбуев. «Би тайгын хүбүүмби», У-Ү., 2015
9. Д.Улзытуев «Сагай сууряан», У-Ү., 1970
10. А.Жамбалон «Эхэ орон уряална», У-Ү., 1990

№	Үзэхэ хубинууд болон сэдбүүд	Үгтээн саг	хэшээлнүүд	Практическа ажалнууд	Шалгалтын ажалнууд
1	Оршол. Литература –уран үгын искусство	1	1		
2	Уран зохёолой нюусанууд	2	1	1	
	Фольклорой бага жанрнууд				
1	Фольклор тухай ойлгосо, бага жанрнууд	1	1		
2	Тоолуурнууд, буряад нааданууд	1	1		
3	Сэсэ буляалдаан, буряад нааданууд	1	1		
4	Жороо үгэнүүд	1	1		
5	Таабаринууд	2	1	1	
6	Онһон ба хошоо үгэнүүд	2	1	1	
7	Буддын шажанай зохёолнууд	3	1	1	1
	Арадай онтохонууд				
1	«Зургаан нүхэд»	3	1	1	1
2	«Һүүл хүбүүн»	2	2		
3	«Сэсэн хулгана»	1	1		
4	Буряад арадай онтохошод. Ондоо арадай онтохонууд	1	1		
	Эпическа жанрнууд. Литературна онтохонууд				
1	В. Халхуев «Жаабдай»	2	2		
2	Класшаа гадуур уншаха литературна онтохонууд	1	1		
	Рассказ				
1	Л. Толстой «Хайратай морин»	2	1	1	
2	А. Лыгденов «Унаган»	3	1	1	1
3	Ц. Номтоев «Хилээмэн»	3	2	1	

4	Д. Сулытмов «Өөрыгөө хэһээбэ»	1	1		
5	Д. Дылгыров «Эсэдын орден»	1	1		
6	Б. Ябжанов «Нулимса»	1	1		
7	М. Шолохов «Мэнгэ»	1	1		
8	Минии түрүүшын расказ	1		1	
	Туужа				
1	Ц.-Б. Бадмаев «Будамшуугай орон нютагаар Серёжын аяншалхан тухай»	11	5	5	1
2	Класчаа гадуур үгтэһэн туужанууд	3	2	1	
	Лирическа зохёолнууд				
1	Ирагуу шүлэгэй жанр тухай ойлгосо	1	1		
2	Д. Дамбаев «Байгалай долгид», «Үдэшын зураг»	2	1	1	
3	Ш. Байминов «Онгосомни», «Аадар»	2	1	1	
4	Класчаа гадуур үгтэһэн шүлэгүүд	2	1	1	
5	Шүлэглэмэл зохёолой нюусанууд	1	1		
6	Минии туршалга	1		1	
	Басни				
1	С. Норжимаев «Аймхай Охотноон», «Шаазгайн элидхэл», «Хүмүүжүүлэгшэ Хирээ»	2	1	1	
	Зүжэглэмэл зохёолнууд				
1	Зүжэглэмэл зохёолнуудай шэнжэ	1	1		
2	Б. Эрдынеев «Бишыхан хатан»	3	1	1	1
3	Класчаа гадуур уншаха	1	1		

	зүжэгүүд				
4	Сценари тухай	1	1		
5	Конференци	2	2		
	Хамта	70	44	21	5